

А.І. Богданенко, к.н.держ.упр., докторант
Державний університет «Житомирська політехніка»

Християнська теологія як науково-гуманітарна платформа та синергетично-рефлексивна модель державного управління

Важливе місце у теорії державного управління посідають питання релігії, християнської теології та соціальної думки українського православ'я. Духовні та інтелектуальні зусилля державних управлінців спрямовані на найбільш адекватне прочитання духовних ідей християнства у питаннях політики, державного управління та політології. Досі немає спеціального дослідження соціальних і політичних смислів українського православ'я, окреслених у працях церковних ієрархів, богословів та релігійних мислителів. Метою цієї статті є заповнити ці прогалини.

Розглянуто парадигми християнської теології, які набувають нової конфігурації та демонструють наявний потенціал теологічного знання в умовах викликів сьогодення. Доведено, що питання взаємозв'язку державного управління та християнської теології, а також можливі перспективи подальшого розвитку конструктивного діалогу Української держави і християнських церков України формують єдину інтегральну платформу сучасної науки, де нівелюється протиставлення теології і філософії. Зв'язок християнської теології і державного управління є проєктом есхатологічного розвитку людства і умовою збереження духовної сутності сучасної людини.

Науково-богословський аналіз зарубіжного наукового дискурсу католицизму і протестантизму засвідчує, що методологічна база християнської теології у державному управлінні розкривається як узагальнююча науково-гуманітарна платформа, яка містить в собі: історію, релігієзнавство, культурологію, політологію, соціальне вчення християнства і політичну теологію. Саме тому сьогодні актуалізуються питання вивчення історії православної церкви в Україні, теорії християнської соціальної думки і релігійної філософії, комплексного аналізу релігійних і етичних систем світу, що є важливим елементом методології державного управління та теологічного осмислення буття глобального людства.

Важливими аспектами богословського підходу до проблем державного управління є складні багатовимірні духовно-ідейні й соціокультурні релігійні конструкти, теологічні уявлення про політику, державу і суспільство, які вивчаються філософією, соціологією, політологією, економікою і психологією. Цей релігійний конструкт може бути використаний державними управліннями як інструмент для розробки ефективної державної політики у сфері релігії, свободи совісті і віросповідання. Комплексний теологічний підхід допомагає науковцям сформувати принципи державного управління з урахуванням історії релігії, духовних цінностей, ідей та життя християнської церкви у певних політичних, культурно-історичних і соціокультурних контекстах. Християнська теологія як частина гуманітарної науки є одним із важливих і вагомих чинників духовної трансформації сучасного світу. Філософське й духовно-релігійне осмислення значення теології розглядається науковцями в координатах «традиція – історія – культура – стабільність – духовна міцність – сьогодення – майбутнє», що корелює з актуальними науковими проблемами істинності наукового знання.

Ключові слова: українське православ'я; публічне управління; механізми державного управління; теологія; церква; глобалізація; кризи; комунікація; релігія; парадигма.

Актуальність теми. Нині гостро постає проблема теологічної науки у зв'язку з поверненням українського народу до власної релігії, культури, історії та національної ідентичності. Відроджене українське православ'я суттєво допомагає сучасній людині, слугує інтересам держави і громадянського суспільства, сприяє духовно-релігійному та історико-культурному піднесенню соціальної політики державного управління. Духовні і релігійні питання розвитку людини як глибинна проблема гуманітарного знання в умовах процесів глобалізації вимагають до теологічного знання особливої уваги від державного управління з метою збереження існування людини і суспільства.

Проблеми українського православ'я активно обговорюються у науці державного управління з кінця 1990-х років минулого століття. На сьогодні опубліковано безліч історичних та релігієзнавчих досліджень про життя православної церкви, в науковий обіг введено величезну кількість історичних джерел. Проте більшість публікацій є або описом зовнішньої сторони життя церкви (історія, богослужіння), або детальним дослідженням окремих сюжетів біографій церковних ієрархів. Зауважимо, що досі немає повної історії ідейного розвитку соціальної думки українського православ'я у діалозі з державним управлінням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Нові інтегративні підходи в державному управлінні презентують актуальні міждисциплінарні зв'язки, зокрема християнської теології, релігієзнавства, філософії державного управління, які дають змогу враховувати різні аспекти християнської комунікації і механізми державного управління у релігійній сфері [1–2; 10–14]. Міждисциплінарні зв'язки сприяють більш глибокому розумінню впливу релігії на процеси державотворення [10; 13]. Велике зацікавлення для дослідника соціальних ідей християнства викликає монографія Віталія Котика [9]. Праця дуже змістовна і проливає світло на життя і творчість кардинала Любомира Гузара.

Еволюції богословських поглядів на церкву і суспільство приділив велику увагу у своїх працях архімандрит Кирило Говорун [6; 7]. Його глибокі богословські ідеї активно використовуються сучасними православними богословами, релігієзнавцями, журналістами та філософами, оскільки в останні роки у православній теології спостерігається «поворот до еклезіології».

Важливі питання сучасності та церковного життя обговорюються на сайті «Софійського братства» [5; 7]. Братство орієнтоване на діалог українських православних церков. Огляд основних статей показує, що суспільно-політична проблематика, а також питання церковної єдності серйозно турбує членів братства.

Метою статті є дослідження християнської теології як науково-гуманітарної платформи та синергетично-рефлексивної моделі державного управління.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати сучасні підходи до вивчення синергетики, яка отримала широке розповсюдження в сучасних дослідженнях з теології та державного управління;
- визначити основні християнські теологічні підходи до проблем політики, державного управління і політології;
- запропонувати використання синергетично-рефлексивної моделі державного управління у християнській теології, яка надасть можливості сконцентрувати увагу науковців на предметному розгляді релігійної свідомості і усвідомленні власних форм соціального вчення й мислення українського православ'я.

Викладення основного матеріалу. Історія, теорія і християнське вчення про політику, політичний устрій, ідеологію, право і державу є важливою складовою державного управління як науки. Своєю чергою теологічні знання, релігієзнавство, релігійна філософія, суспільствознавство і політологія в їхньому нерозривному взаємозв'язку та єдності є частиною теоретико-практичних знань соціальної доктрини православної церкви. Церковні ієрархи і богослови постійно формулюють загальнотеоретичні положення про державно-церковні відносини, становлення і розвиток громадянського суспільства.

Сучасна теологічна наука – це система релігійних і духовно-моральних знань про Бога, церкву, людину і суспільство. Духовні, аскетичні, моральні й релігійно-філософські ідеї християнства, соціальні концепти, доктрини, християнські теорії, історичний розвиток православної церкви, зв'язки теології із сучасною наукою (філософією, політологією, соціологією) та життям сучасного світу постійно знаходяться в об'єктиві сучасного теолога. Це пов'язано з тим, що через дослідження й систематизацію історії християнства, права, філософії релігієзнавства науковці відкривають, з'ясовують й пояснюють загальні закономірності виникнення і розвитку релігії.

Отже, метою державних управлінців є досягнення достовірного, об'єктивного й вичерпного знання про історію, теорію, практику християнства, теологію православної церкви, зв'язки церковних інститутів із сучасною державою і громадянським суспільством. Місце соціального вчення православної церкви як у парадигмі теоретико-прикладних напрямів державного управління, так і в системі загальних гуманітарних наук можна визначити на прикладі взаємозв'язків філософії, релігієзнавства, політології і суспільствознавства. Соціальне вчення православної церкви, соціальна доктрина християнства та політична теологія демонструють загальній теорії державного управління новий погляд на суспільство і людину, актуалізують релігійні цінності, доктрини, теологічні поняття, духовні ідеї та погляди у працях видатних релігійних мислителів, святих отців церкви, теологів, філософів, політологів, суспільствознавців минулого і сьогодення. Християнська теологія озброює сучасного науковця важливим методом дослідження історії, теорії і духовної природи походження політики, держави, церкви і людини.

Глибинний зв'язок між релігією і наукою дає підставу визначати конструктивний діалог церкви та держави, теології й державного управління як фундамент вивчення історії та засади утворення багатьох політичних теорій світу, на ґрунті яких утворюються, розвиваються і державно-правові системи сучасного глобального світу. Таким чином, предметом соціального вчення православної церкви є духовно-релігійні, теологічні і державно-правові ідеї, теорії розвитку суспільства і сучасного світу.

Питання теологічного знання є одними з найактуальніших у сучасному державно-управлінському дискурсі. Духовне сум'яття, що ж таке теологія – вигадка, фантазія, міфологія, авантюра церковних ієрархів чи сукупність релігійних, духовних, історичних, культурних і філософських досягнень людства?

Людина постійно шукає відповідь на питання: для чого мені духовність, ідеологія, політика, існування держави, нації? У чому сенс буття мого народу? Яка моя місія у цьому світі?

Суперечності між релігійним світоглядом і атеїзмом були маркером минулої радянської матеріалістичної науки. Духовні зрушення і глобальні трансформації сучасного світу повертають інтеграцію релігії і науки, синтез і єдність двох парадигм – духовної і матеріальної культури. Духовна культура зазнає небаченого розвитку і саме тому християнська теологія потребує особливої уваги науковців. Це пов'язано з переосмисленням наявної системи духовних цінностей християнства, ідей релігійної філософії, теологічних підходів в державному управлінні, а саме релігійних орієнтирів, що дають змогу людству створити фундамент соціальної стабільності й постійного духовного зростання. Такі релігійні ідеї християнської антропології, як свобода, гідність, гуманізм, солідарність, відповідальність перед Богом, відкритість до любові, прощення й милосердя, взаємоповага, самообмеження, толерантність, співчуття, християнська соборна здатність до порозуміння і єдності є, насамперед, етичними питаннями, без яких сучасна наука, наукова діяльність державного управління втрачають інструментарій аналізу і відкритого, всебічного розгорнутого ставлення до життя.

Історія людства свідчить, що християнська теологія як соціокультурний феномен є одним із головних чинників трансформації історії, культури і сучасності. Професор Денис Мартишин зауважує: «Світові релігії є найважливішими силами соціальної і організаційної мобілізації на всіх рівнях людського життя» [11, с. 29]. Осмислення сутності, значення і ролі теології відбувається в межах міждисциплінарного підходу (соціологія, політологія, теологія, психологія, культурологія, історія, державне управління). Неможливо в сучасній науці побудувати справжню грандіозну теоретичну споруду, яка б не містила усі релігійні, культурно-історичні і духовні здобутки людства. Лише теологія гармонійно все пов'язує одне з одним. Усунути релігію, культуру, міфологію з наукових методів дуже важко, оскільки чим абстрактніше наукове розв'язання проблеми, тим більше доводиться науковцю вигадувати духовно-ідейні конструкти, наповнювати духовним змістом і значенням державне управління. Ідея християнської теології пов'язана з певними духовними уявленнями і знаходить своє відображення у парадигмі «Бог – людина – церква – суспільство». І саме тому проблема теологічної науковості нерозривно пов'язана з осмисленням можливостей біблійного богослов'я, християнської догматики, соціального вчення християнства, релігійної етики і пастирської психології.

Маємо зауважити, що синергетично-рефлексивна модель взаємодії державного управління і християнської теології набуває значного поширення в сучасних наукових дискусіях з проблем релігієзнавства, філософії, теології та дослідженнях останніх десятиліть з проблематики державного управління. Етимологія поняття «синергетика» означає сприяння, співучасть, безперервне співробітництво, сумісне використання. У нашому випадку синергія (англ. «synergy») є спільною дією, взаємодією державних службовців, релігійних організацій, науковців, що означає спільну діяльність як основу співробітництва у напрямі розбудови багатограних процесів державотворення. Синергетика у поєднанні з рефлексією (самоаналізом можливостей державного управління як науки) фокусує увагу науковців на проблематиці історії, теорії і механізмах публічного управління у сфері релігійного буття сучасного людства. Саме тому рефлексія є основним методологічним принципом філософії та теології.

Отже, синергетично-рефлексивна модель державного управління є напрямом міждисциплінарних досліджень державного управління, філософії, релігієзнавства, християнської теології, соціального вчення християнства, соціології, предметом яких є державно-церковні відносини, релігійні, світоглядні цінності, питання буття держави, церковних парафій і громадянського суспільства. Синергетичне бачення проблем держави, політики, релігії і філософії у контексті розвитку сучасної науки допомагає ретельніше проаналізувати суспільно-політичні, культурно-історичні та релігійно-моральні трансформації українського суспільства. Таким чином, синергетично-рефлексивна модель взаємодії державного управління і християнської теології використовує понятійно-категоріальний апарат, що дає змогу пояснити складні питання державотворення, філософії, теології, соціології релігії і політології. Синергетично-рефлексивна модель державного управління демонструє взаємодію держави, церкви і суспільства як складну соціальну, історичну, духовну, ціннісну, культурно-історичну систему, яка має вивчатися і розглядатися фахівцями з державного управління у контексті християнської комунікації, соціокультурного підходу релігієзнавства до питань існування особистості в умовах викликів глобального світу.

Становлення синергетично-рефлексивної моделі є свідченням того, що науковці мають займатися пошуком цілісної єдиної парадигми осмислення буття, нової методологічної культури сучасної науки, культурної і релігійно-моральної, ціннісної свідомості для розуміння людством витоків власної духовної культури (міфологія, релігія, теологія, мораль, етика, ідентичність, психологія). Використання синергетичного підходу і рефлексії допомагає зрозуміти феномен релігійного буття людства як нелінійний та багатоваріантний процес, що відбувається у різноманітних культурно-історичних, духовно-етичних, соціокультурних і релігійних аспектах розвитку суспільства.

Державно-управлінська візія еволюції теологічних, культурно-історичних, філософських та релігійно-наукових ідей сучасного світу охоплює аналіз історії християнства, політичної теології, етики, соціології та психології релігії, що нині набувають особливої актуальності у соціально-філософській думці державного управління. Активними учасниками цієї візії є нове покоління фахівців з державного управління, духовенства, філософів, теологів, релігійно-науковців, психологів, політологів, педагогів, багатьох дослідників соціально-гуманітарної науки, спроможних використовувати синергетично-рефлексивну модель державного управління, методи, поняття та інформаційні технології, які суттєво впливають на розвиток релігійно-наукового, філософського, теологічного, публічного управління. Християнська теологія як сучасний науковий напрям історико-культурної та соціально-гуманітарної сфери постає результатом наукової конвергенції та кооперації вчених, що спирається на актуальні питання релігії, держави, права, історії, філософії, етики й державотворення.

На нашу думку, дослідження християнської теології як науково-гуманітарної платформи і синергетично-рефлексивної моделі державного управління через призму християнської комунікації як дієвого механізму публічного управління, дозволяє визначити ключові аспекти взаємодії держави і церкви, церковних і світських науковців, релігійних громад і громадянського суспільства. Зауважимо, що християнська комунікація є не лише технічним засобом обміну релігійною інформацією в багатогранному церковному житті (богослужіння, місіонерство, соціальне служіння, катехізація, просвітництво, освіта, наука), а й важливим державно-управлінським інструментом, який забезпечує єдність Української держави, зміцнює прагнення народу до демократії, зберігає національні, історичні й культурні традиції, а також сприяє подальшій інтеграції християнської теології в сучасну науку. Аналізуючи основні духовні та теологічні ідеї християнства багатьох країн Європи, США, зокрема України, можемо стверджувати, що етика християнства сформувала інтеграційний процес демократії, плюралізму, соборності, взаємодії, порозуміння, що свідчить про взаємозалежність релігії і науки, теології і політики, соборності та демократії [1–2].

Ефективність розвитку основних інститутів громадянського суспільства значною мірою залежить від здатності держави, церкви і суспільства налагоджувати реальну конструктивну і дієву комунікацію. Теологічний підхід до держави і громадянського суспільства дозволяє встановити багаторівневу структуру християнської комунікації, що містить різні зв'язки християнських громад усього світу з державою, громадськістю, представниками культури, історії, освіти науки. «Соціальна доктрина церкви постала задля того, щоб допомогти людині будувати суспільні відносини на міцних засадах християнського гуманізму» [9, с. 140].

На думку теологів, побудувати правову, соціальну, демократичну державу і повноцінне громадянське суспільство неможливо без глибинного дослідження історії релігії, теології, етики, філософії і права. А таке дослідження своєю чергою неможливе без вивчення та узагальнення теоретичної бази державного управління. Теологія забезпечує розширення наукових знань сучасних науковців про релігію, теологію, етику, мораль, цінності і християнське вчення про світ, пояснює вплив духовних ідей на суспільство на різних історичних етапах розвитку людства. Соціальна думка православної церкви визначає спрямованість есхатологічних ідей на знаходження, відкриття і актуалізацію духовних ідей християнства у розвитку суспільства. Такий есхатологічний підхід є цінним і затребуваним, оскільки спирається на теоретичну спадщину минулого християнства, а саме на його богослужіння, етику та аскетичну, що історично довела свою значущість втіленням у суспільне життя окремих християнських громад (парафія, монастир) і цілих цивілізацій (Європа, США). Практична допомога православної церкви реалізується в емпіричних результатах досліджень історії й теорії взаємовідносин церкви і держави, соціальної думки видатних теологів історичних періодів християнства, а також у пошуку реальних практичних методів удосконалення державно-церковних відносин сучасної України.

Окремо можна розглянути ідеологічний вплив православної церкви на життя українського народу. Відомо, що саме церква формує певні духовні погляди в суспільстві на політику, діяльність політичних лідерів, партій, державних керівників, актуалізуючи загальнолюдські духовні цінності та гуманістичні принципи. Християнство торкається таких важливих понять як свобода, гідність, благо, рівність, соціальна справедливість тощо. В умовах викликів процесів глобалізації, політичної маніпуляції і нескінченної соціальної боротьби саме церква відкриває людині двері у світ вічних цінностей, духовних ідей, саморозвитку і цілісного буття. Отже, церква виконує і виховну місію у суспільстві.

Християнська теологія привертає увагу науковців до визначення передумов економічних, політичних, етичних і геополітичних проблем сучасного світу, що вимагають пошуку нових управлінських рішень не лише у сфері державного управління, а й у зміні наукового мислення і богословської рефлексії.

Соціальне вчення православної церкви відповідає певним критеріям гуманізму, персоналізму і цілісності християнської антропології. «Теологія, – на думку архімандрита Кирила Говоруна, – повинна утверджувати повагу до життя, гідності та свободи кожної людини» [7]. Такий гуманістичний підхід може здаватися очевидним для кожного науковця, але практика доводить, що в умовах війни іноді агресія, ненависть і помста витісняють здоровий глузд. Це змушує державних управлінців нагадувати про наукові

орієнтири і утверджувати концепцію прав і свобод людини в сучасному науковому дискурсі. Світські й церковні фахівці повинні шукати способи тлумачення християнської теології в межах сучасної науки і гуманістичної парадигми. Історія християнської теології – це постійний пошук нової мови проповіді про Бога, абсолют, метафізику, вічність, духовність, цінності, духовні ідеї та релігійні концепції, людину, суспільство і справедливість, а також розгортання активної соціальної діяльності християнства і посилення соціального служіння християнської церкви.

Протягом тисячолітньої історії християнство детально формувало своє релігійно-етичне вчення щодо того, як християнину потрібно жити в навколишньому світі, взаємодіяти з державою, політикою, суспільством і культурою. Наріжним каменем соціального вчення українського православ'я є питання, що стосуються політики та ідеології [4, с. 66–67]. У державному управлінні існує певний комплекс наукових підходів, що дозволяють дослідникам зосередити увагу на актуальних проблемах християнської теології. Вивчення політичної теології і соціального вчення православної церкви видається, на наш погляд, вкрай важливим і допомагає зрозуміти роль церкви в системі державного управління [11, с. 301–302]. Християнство пропонує сучасному суспільству власне бачення важливих питань політики, економіки, права, соціології, філософії та історії.

Духовні ціннісні ідеї, доктрини, концепти й етика входять до змісту соціальної, освітньої та культурно-виховної функції держави та державної системи управління. Разом з державою і християнська церква стоїть на варті збереження гуманізму, єдності, демократії, свободи слова і духовної солідарності. У богословському вченні святих отців церкви, релігійних мислителів та філософів йдеться про місце і роль церкви, християнської моральності в політиці, культурі, історії та системі державного управління. Християнська теологія як наука дозволяє здійснити порівняльний аналіз поглядів теологів (богословів) різних конфесій щодо взаємодії релігії, етики, моралі та політики. Відповідно до вчення християнства духовні ідеї та цінності є своєрідними регуляторами суспільних відносин. Політика і державне управління у християнській свідомості релігійного світу завжди пов'язуються з духовними ідеями, цінностями та догматичними доктринами християнства.

Церква розглядає державне управління як практичну реалізацію християнських духовних ідей через спільну багатоаспектну діяльність пересічних громадян і державної влади. Згідно із соціальним вченням православної церкви всі християни повинні брати участь у державних справах та нести за це духовну відповідальність перед Богом та церквою [5; 15]. Політика як служіння Богу, церкві та людині не відокремлена від святості, духовності, соціального служіння християнських громад та окремо взятої людини.

Саме в цьому випадку в державі складаються добрі відносини між церквою та громадянським суспільством, створюються відповідні умови для їхньої активної корисної діяльності на благо держави [13]. Християнство вважає релігійні цінності, духовні ідеї служіння Богу, релігійну філософію та християнську етику духовною основою розвиненої демократичної держави і, відповідно, державного управління. Православна церква вчить, що люди, які керують державою, мають бути високоморальними та духовно відповідальними.

Отже, християнство орієнтоване на найвищий духовний ідеал, пов'язаний безпосередньо з поняттями етики, права, моралі, відповідальності, святості та духовності. Особливого значення цим аспектам надається в державному управлінні Європи і США. Саме тому теологічні кафедри їхніх університетів постійно поповнюються вченими-теологами. До того ж важко собі уявити промови та виступи американських президентів без релігійної проблематики.

Святі отці церкви, церковні ієрархи завжди вчили про взаємозв'язок державного управління, духовності, аскетички, громадського служіння, християнської моралі, місії церкви. У вченні християнської церкви йдеться про те, що святість, християнські чесноти невіддільні від служіння ближньому та земній вітчизні. Саме християнська духовність визначає політичну й соціальну діяльність людини [13–14]. Таким чином, церква пов'язує християнське доброчесне життя з актуальними і вагомими питаннями державного управління, і фактично утверджує єдність духовних ідей християнства і практичної політичної дії.

Професор Олександр Саган наголошує: «Не лише православні, але й всі громадяни країни потребують об'єктивного висвітлення історії домінуючої конфесії України. А для цього потрібна популяризація отриманих знань та їхнє осмислення» [14, с. 6]. Православна церква в Україні проповідує, утверджує і поширює в соціальному середовищі певні релігійно-моральні ідеали та духовні цінності, що забезпечують духовну єдність українського суспільства, що є особливо актуальним у зв'язку з формуванням громадянського суспільства в сучасній Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Проаналізовано сучасні підходи до вивчення синергетики, яка отримала широке розповсюдження в сучасних дослідженнях з теології та державного управління. На основі проведеного державно-управлінського та теологічного аналізу визначено основні напрями та пріоритети розвитку політичної теології, соціального вчення і синергетично-рефлексивної моделі державного управління у християнській теології. Розглянуто питання соціального вчення християнства і політичної теології, специфіку

теологічного знання як частини науково-гуманітарної платформи, акцентовано увагу на духовному світі людини, що є джерелом нового знання, формою наукової свідомості, спрямованої на отримання адекватного теологічного розуміння.

Також обґрунтовано, що християнська теологія як частина науково-гуманітарної платформи є важливим аспектом збереження історії, культури, національної єдності і громадянської безпеки України. Сучасні глобальні конфлікти у світі характеризуються зростаючою роллю політичної маніпуляції у сфері релігії, тому вивчення основних питань християнської теології державним управлінням потребує комплексного підходу до актуальних питань релігії, християнського буття та спільних зусиль державної влади, науковців, суспільства та кожного громадянина. У статті наголошено на важливості підвищення рівня духовно-релігійної культури громадян та їхньої здатності осмислювати основні теологічні питання.

2. Визначено основні християнські теологічні підходи до проблем політики, державного управління і політології. Окреслено роль українського православ'я, громадянського суспільства у забезпеченні стабільного розвитку демократії і релігійного плюралізму. Перспективи подальших державно-управлінських і теологічних розвідок у цьому напрямі полягають у дослідженні нових церковних документів, розробці ефективних механізмів державного управління у сфері релігії, а також у підвищенні рівня духовно-релігійної культури українського суспільства.

Обґрунтовано, що в умовах процесів глобалізації українське православ'я зберігає власні духовні ідеї, концепти і цінності, національну та етнічну ідентичність, допомагаючи сучасній людині адаптуватися до нової культурної, релігійної і політичної реальності. Доведено, що християнська теологія як частина науково-гуманітарної платформи допомагає вирішувати глобальні і локальні проблеми українського суспільства;

3. Запропоновано використовувати синергетично-рефлексивну модель державного управління у християнській теології, яка надає можливості сконцентрувати увагу науковців на предметному розгляді релігійної свідомості і усвідомленні власних форм соціального вчення й мислення українського православ'я. Розвиток синергетично-рефлексивної моделі державного управління є складним та багатограним завданням, що потребує комплексного підходу та спільних зусиль церковних і світських науковців. Шляхом об'єднання зусиль релігієзнавців, політологів, теологів, державних управлінців, істориків і культурологів можна створити умови для сталого розвитку України.

Водночас попри численні комунікаційні досягнення християнських церков України сьогодні залишаються актуальними виклики, пов'язані з політичною маніпуляцією, пропагандою, національною ворожнечею і протидією інформаційним загрозам від діяльності різноманітних сект і деструктивних культів. Перспективи подальших досліджень у цій сфері тісно пов'язані з розробкою нових підходів до комунікації Православної церкви України.

Список використаної літератури:

1. Богданенко А.І. Комунікація українських християнських церков як фактор гармонізації розвитку демократичного суспільства / А.І. Богданенко. – Київ : Ліра-К, 2025. – 120 с.
2. Богданенко А.І. Професійна етика державного службовця. Понятійно-термінологічний словник : навч. посіб. / А.І. Богданенко, С.О. Романенко. – Київ : Ліра-К, 2024. – 136 с.
3. Дідух Р. Парафія як платформа соціальної діяльності Православної Церкви України: реалії та перспективи / Р.Дідух // Труды Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії. – 2024. – № 24 (196). – С. 49–68.
4. Дідух Р. Сучасні напрямки, принципи й парадигми соціальної доктрини Православної Церкви України / Р.Дідух // Труды Київської Духовної Академії : науковий збірник Київської православної богословської академії. – 2022. – № 22 (194). – С. 62–75.
5. За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви. Соціальна доктрина Православної Церкви / Софійське Братство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sofiyske-bratstvo.org/za-zhyttya-svitu-soczialna-doktryna-pravoslavnoyi-czerkvy/>.
6. Архімандрит Кирило (Говорун) Риштовання Церкви: вбік постструктуральної еклезіології / Архімандрит Кирило (Говорун). – Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. – 312 с.
7. Архімандрит Кирило (Говорун) Пропозиція щодо майбутньої православної політичної теології / Архімандрит Кирило (Говорун) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://sofiyske-bratstvo.org/propozyciya-shhodo-majbutnoyi-pravoslavnoyi-politychnoyi-teologiyi/>.
8. Колодний А.М. Релігійне життя України в особах його діячів і дослідників : монографія / А.М. Колодний. – Київ : Інтерсервіс, 2017. – 740 с.
9. Котик В. Християнський гуманізм у пастирському вченні кардинала Любомира Гузара / В.Котик. – Львів : Свічадо, 2024. – 232 с.
10. Мартишин Д.С. Світ релігії і науки / Д.С. Мартишин. – Київ : Ліра-К, 2024. – 72 с.
11. Мартишин Д.С. Соціальна доктрина православної церкви в державотворчих процесах України: теоретико-методологічні засади : монографія / Д.С. Мартишин. – Київ : Видавничий дім «Персонал», 2019. – 514 с.
12. Мартишин Д.С. Соціальна присутність християн у сучасному світі / Д.С. Мартишин, А.І. Богданенко. – Київ : Ліра-К, 2023. – 72 с.

13. Пасічник В.М. Формування державної політики національної безпеки України на засадах української національної ідеї : монографія / В.М. Пасічник. – Київ : ВАДНДУ, 2016. – 300 с.
14. Саган О.Н. Сучасне православ'я в Україні: «розмосковлення» історії та перспективи розвитку / О.Н. Саган. – Тернопіль : Крила, 2025. – 224 с.
15. Церква і світ на початку третього тисячоліття : Декларація Ювілейного Помісного Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату / РІСУ (Релігійно-інформаційна служба України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://risu.ua/cerkva-i-svit-na-pochatku-tretogo-tisyacholittya_.

References:

1. Bohdanenko, A.I. (2025), *Komunikatsiia ukrainskykh khrystianskykh tserkov yak faktor harmonizatsii rozvytku demokratychnoho suspilstva*, Lira-K, Kyiv, 120 p.
2. Bohdanenko, A.I. and Romanenko, Ye.O. (2024), *Profesiina etyka derzhavnoho sluzhbovtstva. Poniatiino-terminolohichni slovnyk, navch. posib.*, Lira-K, Kyiv, 136 p.
3. Didukh, R. (2024), «Parafiia yak platforma sotsialnoi diialnosti Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy: realii ta perspektyvy», *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii, naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslavskoi akademii*, No. 24 (196), pp. 49–68.
4. Didukh, R. (2022), «Suchasni napriamky, pryntsyipy u paradyhmy sotsialnoi doktryny Pravoslavnoi Tserkvy Ukrainy», *Trudy Kyivskoi Dukhovnoi Akademii, naukovyi zbirnyk Kyivskoi pravoslavnoi bohoslavskoi akademii*, No. 2 (194), pp. 62–75.
5. Sofiiske Bratstvo, *Za zhyttia svitu. Na shliakhu do sotsialnoho etosu Pravoslavnoi Tserkvy*, Sotsialna doktryna Pravoslavnoi Tserkvy, [Online], Available at: <https://sofiyske-bratstvo.org/za-zhyttya-svitu-sotsialna-doktryna-pravoslavnoi-tserkvy/>
6. Arkhimandryt Kyrylo (Hovorun), (2019), *Ryshtovannia Tserkvy: vbik poststrukturalnoi ekleziolohii*, DUKh I LITERA, Kyiv, 312 p.
7. Arkhimandryt Kyrylo (Hovorun), «Propozytsiia shchodo maibutnoi pravoslavnoi politychnoi teolohii», [Online], available at: <https://sofiyske-bratstvo.org/propozycziya-shhodo-maibutnoyi-pravoslavnoi-politychnoi-teolohii/>
8. Kolodnyi, A.M. (2017), *Relihiine zhyttia Ukrainy v osobakh yoho diiachiv i doslidnykiv*, monohrafiia, Interservis, Kyiv, 740 p.
9. Kotyk, V. (2024), *Khrystianskyi humanizm u pastyrskomu vchenni kardynala Liubomyra Huzara*, Svichado, Lviv, 232 p.
10. Martyshyn, D.S. (2024), *Svit relihii i nauky*, Lira-K, Kyiv, 72 p.
11. Martyshyn, D.S. (2019), *Sotsialna doktryna pravoslavnoi tserkvy v derzhavotvorchyykh protsesakh Ukrainy: teoretyko-metodolohichni zasady*, monohrafiia, Vydavnychiy dim «Personal», Kyiv, 514 p.
12. Martyshyn, D.S. and Bohdanenko, A.I. (2023), *Sotsialna prysutnist khrystyan u suchasnomu sviti*, Lira-K, Kyiv, 72 p.
13. Pasichnyk, V.M. (2016), *Formuvannia derzhavnoi polityky natsionalnoi bezpeky Ukrainy na zasadakh ukrainskoi natsionalnoi ideii*, monohrafiia, VADNDU, Kyiv, 300 p.
14. Sahan, O.N. (2025), *Suchasne pravoslavia v Ukraini: «rozmoskovlennia» istorii ta perspektyvy rozvytku*, Kryla, Ternopil, 224 p.
15. RISU (Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy), *Tserkva i svet na pochatku tretogo tysyacholittya*, Deklaratsiia Yuvileinoho Pomisnogo Soboru Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu, [Online], available at: https://risu.ua/cerkva-i-svit-na-pochatku-tretogo-tisyacholittya_

Богданенко Анатолій Іванович – кандидат наук з державного управління, докторант Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-0758-5809>.

Наукові інтереси:

- дослідження християнської теології і державного управління;
- аналітика у сфері церковно-державних відносин;
- залучення іноземних інвестицій у реконструкцію соціального житла та будівництва;
- волонтерство, підприємництво, письменництво.

Bogdanenko A.I.

Christian theology as a scientific-humanitarian platform and a synergetic-reflective model of public administration

The issues of religion, Christian theology and social thought of Ukrainian Orthodoxy occupy an important place in the theory of public administration. The spiritual and intellectual efforts of public administrators are aimed at the most adequate reading of the spiritual ideas of Christianity in matters of politics, public administration and political science. There is still no special study of the social and political meanings of Ukrainian Orthodoxy, as defined in the works of church hierarchs, theologians and religious thinkers. The purpose of this article is to fill these gaps.

The paradigms of Christian theology are considered, which acquire a new configuration and demonstrate the existing potential of theological knowledge in the conditions of today's challenges. It is proved that the issues of the relationship between public administration and Christian theology, as well as possible prospects for the further development of a constructive dialogue between the Ukrainian state and the Christian churches of Ukraine, form a single integral platform of modern science, where the opposition of theology and philosophy is leveled. The connection between Christian theology and public administration is a project of eschatological human development and a condition for preserving the spiritual essence of modern humanity.

A scientific and theological analysis of foreign scientific discourse on Catholicism and Protestantism reveals that the methodological basis of Christian theology in public administration is grounded in a generalising scientific and humanitarian platform, encompassing history, religious studies, cultural studies, political science, the social doctrine of Christianity, and political theology. That is why today the issues of studying the history of the Orthodox Church in Ukraine, the theory of Christian social thought and religious philosophy, a comprehensive analysis of religious and ethical systems of the world are becoming more relevant, which is an important element of the methodology of public administration and theological understanding of the existence of global humanity.

Important aspects of the theological approach to the problems of public administration are complex, multidimensional, spiritual-ideological, and socio-cultural, religious constructs, theological ideas about politics, state and society, which are studied by philosophy, sociology, political science, economics and psychology. This religious construct can be used by public administrators as a tool for developing effective state policy in the field of religion, freedom of conscience and religion. A comprehensive theological approach helps scientists to form the principles of state and public administration, taking into account the history of religion, spiritual values, ideas and life of the Christian church in certain political, cultural-historical and socio-cultural contexts. Christian theology as a part of the humanities is one of the important and significant factors in the spiritual transformation of the modern world. The philosophical and spiritual-religious understanding of the meaning of theology is considered by scientists in the coordinates of «tradition – history – culture – stability – spiritual strength – present – future», which correlates with current scientific problems of the truth of scientific knowledge.

Keywords: theological knowledge; science; theology; paradigm; approaches; public administration; social teaching; civil society; Ukrainian Orthodoxy; spiritual culture.

Стаття надійшла до редакції 16.07.2025.